

Motion till riksdagen: 2014/1580

av Hans Linde m.fl. (V)

Världsbanken och IMF

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	4
4	Insyn och inflytande.....	6
4.1	Demokratisera IMF och Världsbanken	6
4.1.1	Röstfördelningen på årsmötena	6
4.1.2	Platser i styrelserna	6
4.1.3	Låt hela världen konkurrera om ordförandeposten.....	8
4.2	Ökad insyn i Sverige	8
4.2.1	Den nordisk-baltiska representanten.....	8
4.2.2	Återrapporteringen från IMF och Världsbanken.....	9
4.2.3	Ett utskott, ett ansvar	9
5	Konditionalitet, skuldfrågor och fattigdomsbekämpning	9
5.1	Konditionalitetens begränsningar.....	9
5.2	Eurokrisen	10
5.3	Konditionaliteten och fattigdomsbekämpningen	11
5.3.1	Sätt millenniemålen först	11
5.4	Översyn av konditionaliteten	12
6	Jämställdhet i IMF och Världsbanken	12
7	Miljö och vatten	13
7.1	Klimatmål och växthuseffekt	13
7.2	Vatten och mänskliga rättigheter.....	14
7.2.1	Privatiseringar av vatten.....	14
7.2.2	Dammbyggen.....	15

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för en fortsatt revidering av röstfördelningen i Internationella valutafondens (IMF) högsta beslutande organ för att öka utvecklingsländernas inflytande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för en fortsatt revidering av röstfördelningen i Världsbankens högsta beslutande organ för att öka utvecklingsländernas inflytande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör agera för att utvecklingsländernas inflytande ska öka, inte bara i röststyrka, utan även vad gäller antalet representanter i Internationella valutafondens (IMF) exekutivstyrelse.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sveriges i Internationella valutafonden (IMF) bör verka för att valet av ordförande ska föregås av en öppen nomineringsprocess och att valet av en lämplig person ska utgå från kompetens och inte landstillhörighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka hur man kan öka insynen i och redovisningen av hur den nordisk-baltiska representanten i Internationella valutafonden (IMF) agerar och vilka resultat man uppnår utifrån den förda politiska linjen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör anordna offentliga möten, där regeringen har chans att redovisa och tydliggöra sin tänkta politiska linje inför årsmötena i Internationella valutafonden (IMF).
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skrivelsen om verksamheten i Internationella valutafonden (IMF) bör göras årlig för att förbättra transparensen i Sveriges arbete i institutionerna och öka riksdagens möjligheter till ansvarsutkrävande.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden (IMF) bör verka för en reformering av institutionernas makroekonomiska krav för att öka låntagares möjligheter att själva utforma sin ekonomiska politik.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att banker, finansinstitutioner och andra aktörer som har bidragit till att skapa den ohållbara skuldsättningen måste bära en större del av kostnaderna.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden (IMF) bör agera för att utformandet av lån och ekonomiskt stöd inte får försvåra möjligheterna att uppfylla millenniemålen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i Internationella valutafonden (IMF) bör agera i samstämmighet med Sveriges politik för global utvecklings (PGU) två mål om fattigdomsbekämpning och om att stärka de fattigas rättigheter.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom Internationella valutafonden (IMF) ska verka för att all verksamhet ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och att den alltid ska utvärderas utifrån konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden (IMF) bör agera så att Kyotoprotokollet implementeras i bankens lånevillkor och så att lån till utvecklingsländerna ligger i linje med klimatmålen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden (IMF) bör agera för att privatiseringar inom vattensektorn inte ska vara ett krav för att beviljas lån.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör stödja ett upprop om ett moratorium för finansiering av nya stora dammar från Världsbanken till dess att Världskommissionen om dammars riktlinjer har beaktats av Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör agera för att utvecklingsländernas inflytande ska öka, inte bara i röststyrka, utan även vad gäller antalet representanter i Världsbankens exekutivstyrelse.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken bör verka för att valet av ordförande ska föregås av en öppen nomineringsprocess och att valet av en lämplig person ska utgå från kompetens och inte landstillhörighet.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka hur man kan öka insynen i och redovisningen av hur den nordisk-baltiska representanten i Världsbanken agerar och vilka resultat man uppnår utifrån den förda politiska linjen.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör anordna offentliga möten, där regeringen har chans att redovisa och tydliggöra sin tänkta politiska linje inför årsmötena i Världsbanken.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken bör verka för en reformering av institutionernas makroekonomiska krav för att öka låntagares möjligheter att själva utforma sin ekonomiska politik.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken bör agera för att utformandet av lån och ekonomiskt stöd inte får försvåra möjligheterna att uppfylla millenniemålen.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i Världsbanken bör agera i samstämmighet med Sveriges politik för global utvecklings (PGU) två mål om fattigdomsbekämpning och om att stärka de fattigas rättigheter.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna ska verka för att all verksamhet ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och att den alltid ska utvärderas utifrån konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken bör agera så att Kyotoprotokollet implementeras i bankens lånevillkor och så att lån till utvecklingsländerna ligger i linje med klimatmålen.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Världsbanken bör agera för att privatiseringar inom vattensektorn inte ska vara ett krav för att beviljas lån.

3 Inledning

För 70 år sedan bildades Världsbanken och Internationella valutafonden, IMF.

Bildandet ägde rum på ett hotell i Bretton Woods, New Hampshire, USA.

Världsbankens roll är att genom finansiell hjälp och rådgivning bidra till fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling. IMF:s uppdrag är att övervaka och ge råd gällande medlemsstaternas ekonomiska politik, ge lån till medlemsländer med finansiella problem och bidra med experthjälp och teknisk assistans. Tillsammans spelar IMF och Världsbanken en central roll för såväl den rådande ekonomiska världsförordningen som för enskilda länder.

IMF och Världsbanken är formellt en del av FN-systemet och ligger under FN:s ekonomiska och sociala råd. Dock skiljer sig IMF och Världsbanken tydligt åt på flera punkter från övriga FN-organ. Ett sådant exempel är fördelningen av röster inom institutionerna som inte utgår från principen om ett land och en röst. I stället har världens rikaste länder ett betydande inflytande, samtidigt som utvecklingsländerna har en väldigt liten möjlighet att påverka IMF och Världsbanken.

IMF och Världsbanken har genom sin historia varit starkt kritiserade. Exemplet är många på hur man under kalla kriget gav lån och bidrag till västvänliga diktaturer och auktoritära regimer. Under 1980- och 1990-talen tvingades merparten av länderna i Afrika, Asien och Latinamerika att genomföra olika former av strukturanpassningsprogram designade av IMF och Världsbanken. Centralt för programmen var privatiseringar, nedmontering av offentlig sektor, avregleringar och handelsliberaliseringar, vilket i många länder fick katastrofala sociala och ekonomiska effekter. Även IMF:s roll under den ekonomiska krisen i Sydostasien 1997 och Argentina 2001 har mötts av stark kritik.

Missnöjet med IMF:s och Världsbankens krav och villkor, deras s.k. konditionalitet, har under det senaste decenniet resulterat i att ett flertal länder valt att betala tillbaka sina lån till IMF i förtid för att komma undan kraven. I Latinamerika och Sydostasien har dessutom regionala fonder bildats för krishantering för att bryta ländernas beroende av IMF.

Efter att IMF och Världsbanken i decennier framför allt fokuserat på utvecklingsländer i Afrika, Asien och Latinamerika, innebar den finansiella krisen i Europa 2008 att IMF allt mer fokuserat på Europa. Fonden har tillsammans med EU-kommissionen och Europeiska centralbanken (den s.k. trojkan) spelat en mycket central roll i de länder som drabbats av eurokrisen, men har börjat trappa ned sin långivning till kontinentens värst drabbade länder.

Vi noterar att IMF-gruppen som ansvarade för IMF:s medverkan i stödlånen till Grekland under 2013 släppte en rapport som var starkt självkritisk och medgav att fonden gjorde mycket allvarliga missbedömningar av situationen vilket ledde till omfattande skada på ekonomin i form av att finansmarknadens förtroende inte återställdes i tid, att sysselsättningsgraden sjönk till nya bottenivåer samt att 30 procent av bankernas insättningar uttraderades.

En bred utvecklingspolitik som syftar till att bidra till fattigdomsbekämpning, ökad jämställdhet, minskade klimatförändringar och makroekonomisk stabilitet förutsätter en grundläggande reformering av IMF och Världsbanken. Eurokrisen visar på behoven av reformer i institutionerna även ur ett europeiskt perspektiv. Ska vi kunna möta ekonomiska kriser i framtiden i Europa utan att löntagarna får bära den tyngsta bördan

och välfärden offras krävs grundläggande reformer. Sverige har ett stort ansvar att i IMF och Världsbanken driva på en grundläggande reformering av institutionerna både när det gäller beslutsfattande och politisk inriktning och när det gäller att driva på för att institutionerna ska öppnas upp för insyn och dialog med långivare, låntagare och ideella organisationer.

4 Insyn och inflytande

4.1 Demokratisera IMF och Världsbanken

4.1.1 Röstfördelningen på årsmötena

I dag har utvecklingsländerna ett begränsat inflytande i IMF och Världsbanken. Det beror bl.a. på att dessa institutioner inte är uppbyggda utifrån ett demokratiskt perspektiv: en röst, ett land. I stället avspeglar fördelningen av rösterna i stora delar maktförhållandena i världen vid institutionernas bildande 1944. Det har i flera år pågått ett arbete med att reformera pågående röstfördelning, men detta reformarbete handlar primärt om att kompensera växande tillväxtekonomier och i mindre utsträckning om att göra röstfördelningen mer demokratisk.

Även om förändringar har skett kring röstfördelningen inom IMF – Kina har bl.a. stärkt sitt inflytande – är det fortfarande USA som dominerar och har procentuellt sett flest röster och kan blockera icke önskvärda beslut. USA har tillsammans med sju andra stora industriländer nästan 50 procent av rösterna i IMF och Världsbanken. Kraven på ett mer rättvist sätt att beräkna rösterna är således fortfarande högaktuellt. Ett förslag är s.k. dubbel majoritet, där man kombinerar ekonomisk styrka med en helt demokratisk beräkningsmodell. Tyvärr har arbetet med att demokratisera IMF och Världsbanken i stort sett avstannat. 2010 genomfördes en reform av IMF som innebar flera steg i rätt riktning.

Tyvärr har dessa förslag inte trätt i kraft, delvis p.g.a. att USA vägrar implementera styrningsreformen. Sverige bör verka för en fortsatt revidering av röstfördelningen i IMF:s och Världsbankens högsta beslutande organ, guvernörsstyrelsen, för att öka utvecklingsländernas inflytande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.1.2 Platser i styrelserna

IMF:s högsta beslutande organ är guvernörsstyrelsen där varje medlemsland har en representant, vanligtvis landets centralbankschef eller finansminister. Sverige företräds av riksbankschefen i styrelsen. Styrelsen samlas en gång om året till IMF:s årsmöte. Guvernörsstyrelsen har delegerat beslutanderätten i nästan alla frågor till

exekutivstyrelsen. Världsbanken är organiserad på ett liknande sätt. För Sverige är finansministern guvernör och biståndsministern suppleant i styrelsen.

Världsbankens och IMF:s exekutivstyrelser består av 25 respektive 24 ledamöter, varav de flesta representerar flera länder uppdelade i valkretsar. Sverige delar exekutivdirektör med övriga Norden och Baltikum. De fem länder som ger störst finansiellt bidrag till Världsbanken och Internationella valutafonden – USA, Japan, Tyskland, Frankrike och Storbritannien – har varsin representant i de två exekutivstyrelserna. Även Saudiarabien, Ryssland och Kina har, i kraft av att vara politiskt viktiga länder, varsin representant. De resterande medlemmarna delar på resterande ledamöter i blandade valkretsar som kan vara mycket stora, de afrikanska länderna delar på två exekutivdirektörer i IMF. Varje ledamot har röststyrka efter röstetalen hos de länder hen representerar.

Kvotfördelningen Nord-Syd skiljer sig något åt mellan de två institutionerna men i bägge fallen gäller att de 13 exekutivdirektörerna från Nord har en överväldigande övermakt. Under åren har man vid ett antal tillfällen reviderat kvoterna när nya medlemsländer tillkommit eller när länders ekonomiska styrka förändrats. Särskilt akut blev behovet efter finanskrisen 2008 då det stod klart för alla att G20 var världens verkliga maktcentrum (inte G7 som de gamla västmakterna dittills hävdade). En följd är att Världsbanken ökat antalet exekutivdirektörer från 24 till 25 med en ny direktör för Sydafrika, Angola och Nigeria samt att röster flyttats över till de snabbt växande ekonomierna, framför allt Kina. IMF har vidare bestämt att de tio största delägarna i framtiden ska vara USA, Japan, BRIK-länderna (dvs. Brasilien, Ryssland, Indien och Kina) samt de fyra största europeiska länderna Frankrike, Tyskland, Italien och Storbritannien. Samtidigt har de europeiska delägarna – den mest överrepresenterade regionen – lovat att lämna två av sina styrelsestolar till andra valkretsar. Det totala antalet förblir dock 24. I praktiken röstar man inte i exekutivstyrelserna eftersom samstämmighet, konsensus, eftersträvas. Det är i praktiken omöjligt att driva igenom beslut, även i mindre viktiga frågor, utan stöd av USA eller de gamla västmakterna. Omvänt kan den rika världen driva igenom beslut om lånevillkor och ändrad ekonomisk politik i skuldyngda fattiga länder utan samtycke från dessa länders representanter i styrelsen.

Fördelningen av platser i styrelserna bygger alltså inte på att varje land har en likvärdig röststyrka. Det är inte rimligt ur demokratisk synpunkt.

Sverige bör agera för att utvecklingsländernas inflytande inte bara ökar i röststyrka utan även vad gäller antalet representanter i IMF:s och Världsbankens exekutivstyrelser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.1.3 Låt hela världen konkurrera om ordförandeposten

Sedan bildandet av IMF och Världsbanken har traditionen varit att det alltid är en europé som är ordförande för IMF och alltid en person från USA för Världsbanken. Detta oberoende av om det finns någon från den övriga världen som är mer kompetent.

2011 fick den franska regeringen stöd från europeiska regeringar för utnämningen av den förra franska finansministern Christine Lagarde till chef för IMF, trots starka protester från utvecklingsländerna. 2012 nominerade USA:s president Barack Obama Koreafödde amerikanen Jim Yong Kim till chef för Världsbanken.

Trots att det fanns två alternativa kandidater till posten som chef för Världsbanken – Nigerias finansminister Ngozi Okonjo-Iweala och José Antonio Ocampo, f.d. finansminister i Colombia – stöddes Kims kandidatur av de europeiska länderna. Jim Yong Kim utsågs också till chef för Världsbanken, trots att många menade att Okonjo-Iweala var den överlägset mest kvalificerade kandidaten. Ordningen kring tillsättandet av chefer för IMF och Världsbanken har således inte förändrats i praktiken. Detta är ett helt oacceptabelt system.

Sverige bör i IMF och Världsbanken verka för att valet av ordförande ska föregås av en öppen nomineringsprocess och att val av lämplig person utgår från kompetens och ej landtillhörighet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Ökad insyn i Sverige

4.2.1 Den nordisk-baltiska representanten

Det är av allmänt intresse för medborgarna i Sverige att få veta hur vår representant i IMF och Världsbanken agerar, hur man kommer överens om sitt agerande mellan de länder som vi delar ledamotsstol med och vilka resultat man uppnår. Detta är något som i dag är okänt för de flesta, såväl riksdag, intresseorganisationer och medborgare som medier. I andra länder avlägger länderrepresentanterna årliga rapporter, parlamentariker ingår i delegationer, hearings anordnas, osv. I USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrike och Italien lägger man ut sina rapporter på Internet.

Någon liknande ordning har vi inte i Sverige. Det vore alltså högst rimligt om Sverige tillsammans med de nordiska och baltiska länderna inför en ordning som andra länder har när det gäller rapportering och redovisning från vår representant. Regeringen bör undersöka hur man kan öka insynen i och redovisningen av hur den nordisk-baltiska representanten i IMF och Världsbanken agerar och vilka resultat man uppnår utifrån den förda politiska linjen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.2 Återrapporteringen från IMF och Världsbanken

Inför vår- och höstmötena i IMF och Världsbanken har ledamöterna i finans- och utrikesutskotten möjlighet att ställa frågor till ansvarig minister vid en gemensam genomgång av Sveriges arbete och prioriteringar. Tyvärr är utskottsutfrågningen inte offentlig, vilket minskar insynen för allmänhet och ideella organisationer. Regeringen bör anordna offentliga möten, där regeringen har chans att redovisa och tydliggöra regeringens tänkta politiska linje inför årsmötena i IMF och Världsbanken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Den förra regeringen valde senast i skrivelse 2013/14:139 att redovisa hur Sverige agerat i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklings- och investeringsbankerna under 2012 och 2013. Vänsterpartiet välkomnar att den förra regeringen valde att med två års intervall överlämna skrivelser om verksamheten i de internationella finansiella institutionerna till riksdagen. Skrivelsen bör göras årlig för att förbättra transparensen i Sveriges arbete i institutionerna och öka riksdagens möjligheter till ansvarsutkrävande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns även andra områden där skrivelsen kan förbättras. Ett naturligt mål att mäta resultat utifrån vore att utgå från Sveriges politik för global utveckling, PGU.

4.2.3 Ett utskott, ett ansvar

Riksdagens arbete bör skärpas och tydliggöras. Det finns i dag en oklarhet om vem som har det övergripande ansvaret för frågor som rör IMF och Världsbanken. Ibland behandlas frågor som berör IMF och Världsbanken i finansutskottet, ibland i utrikesutskottet.

För att kunna leva upp till de höga utvecklingspolitiska målen på området krävs att riksdagen är välinformerad. I annat fall motverkas ett aktivt deltagande för att använda Sveriges inflytande i Världsbanken och IMF med sikte på att nå en hållbar och rättvis utveckling. Riksdagen behöver tydliggöra vilket utskott i riksdagen som har det övergripande ansvaret för frågor som rör Sveriges politik i IMF och Världsbanken, och det ansvariga utskottet bör årligen samla sina ställningstaganden i ett betänkande. Vänsterpartiet verkar för en sådan förändring av riksdagens arbetsformer.

5 Konditionalitet, skuldfrågor och fattigdomsbekämpning

5.1 Konditionalitetens begränsningar

IMF och Världsbanken ställer liksom alla banker upp villkor för att ett land ska beviljas lån eller för att gamla lån ska avskrivas, vilket kallas konditionalitet. Det är i sig inget anmärkningsvärt att sätta upp villkor, t.ex. när det gäller transparens, revision och

insatser mot korruption. Det skulle självklart också vara önskvärt att IMF:s och Världsbankens arbete tydligare kopplades till krav på respekt för de mänskliga rättigheterna, något som även den tidigare regeringen underströk i sina skrivelser. IMF och Världsbanken har dock utvecklat mycket långtgående och ibland detaljerade krav när det gäller vilken form av ekonomisk politik som låntagarna ska föra. Det kan handla om allt från krav på att centrala statliga företag ska privatiseras till krav på vilket datasystem som enskilda departement bör använda sig av.

Många givare väljer i dag att koppla sitt utvecklingssamarbete till IMF:s konditionalitet, vilket sätter ytterligare press på mottagarlandet. I realiteten är det i dag omöjligt för många utvecklingsländer att självständigt utforma sin ekonomiska politik eftersom det skulle äventyra både lån, skuldavskrivningar och bistånd.

För att få vissa lån och skuldavskrivningar har utvecklingsländer tvingats genomföra nedskärningar i de offentliga utgifterna, öka statens intäkter genom högre priser på vatten och el samt devalvera för att på så sätt öka exporten och begränsa importen. För andra lån har det krävts avregleringar, avskaffande av förmånliga lån till bönder och småföretagare, privatiseringar av statsägda företag, färre hinder för att flytta kapital över gränser och avskaffande av investeringshinder för utländska industrier och banker.

Konditionaliteten är många gånger präglad av enkelspårighet och inte anpassad till det enskilda landets specifika situation. De senaste åren har institutionerna modifierat sin inställning något, men stora problem återstår fortfarande. Avregleringar och privatiseringar spelar fortfarande en central roll. Valfriheten för ett enskilt land att välja en annan väg för att nå målet om minskad fattigdom är i praktiken obefintlig. Vänsterpartiet anser därför att IMF och Världsbanken fortfarande är i stort behov av reformer, både vad gäller politiskt innehåll och arbetsformer.

Vänsterpartiets utgångspunkt är att varje land måste ha rätten att på sina egna villkor kunna utforma sin ekonomiska politik. Oavsett om det gäller ett land i Nord eller Syd måste folket i demokratiska val ha möjligheten att ta ställning till de ekonomiska vägval som varje land ställs inför. Sverige bör verka i IMF och Världsbanken för en reformering av institutionernas makroekonomiska krav för att öka möjligheterna för låntagare att själva utforma sin ekonomiska politik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Eurokrisen

Den ekonomiska krisen inom euroområdet har resulterat i en politisk kris för hela EU. Krisen har föranlett diverse nödlån och krisprogram för en rad länder, däribland Grekland. IMF och de ledande europeiska ledarna ser skuldskrisen som ett utslag av bristande budgetdisciplin. Deras lösningar har varit drakoniska besparingsprogram i

kombination med hårdare budgetregler, och utgångspunkten för trojkan där IMF, ECB och EU ingår har alltför ofta varit att vanliga löntagare ska betala priset för ekonomiska kriser, som skapats av en avreglerad finansmarknad och en oansvarig banksektor. Krav ställs på länderna att skära ned i offentlig sektor, sänka minimilöner, urholka fackliga rättigheter, genomföra kraftiga besparingar i olika offentliga välfärdsprogram samt genomföra krav på privatiseringar. Vi tycker att det här är fel väg att gå och vi ser med oro hur länder p.g.a. sitt ekonomiska underläge i förhandlingssituationerna påtvingats en ekonomisk politik, som vi menar leder till att samhällen kommer att slitas isär av ökade sociala klyftor.

Mot bakgrund av detta vill vi att IMF:s lånevillkor ändras i grunden. Ekonomiska kriser möts inte genom ensidiga nedskärningar och genom att löntagarnas rättigheter pressas tillbaka. Det finns stora behov av att öka fokus på investeringar, inte minst inom området klimatomställning, och regleringar av de finansiella marknaderna för att möta krisen. I IMF:s program behöver betydligt större social hänsyn tas och större fokus läggas vid jämställdhet mellan män och kvinnor. Fackliga rättigheter och avtal måste respekteras. Det är orimligt att medborgarna bär kostnaderna för de nödvändiga skuldnedskrivningarna. Banker, finansinstitutioner och andra aktörer som bidragit till att skapa den ohållbara skuldsättningen måste i stället bära en större del av kostnaderna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Konditionaliteten och fattigdomsbekämpningen

5.3.1 Sätt millenniemålen först

Sedan år 2000 finns en gemensam internationell dagordning för global utveckling genom den s.k. Millenniedeklarationen, i dag undertecknad av ca 200 länder.

Deklarationen slår fast att global utveckling kräver en helhetssyn – insatser för fattigdomsbekämpning, utbildning, hälsa, fred, säkerhet, miljö, mänskliga rättigheter och demokrati hör ihop.

För att kunna nå FN:s millenniemål, som bl.a. innebär en halvering av fattigdomen och en minskad mödra- och barnadödlighet, är det viktigt att IMF och Världsbanken aktivt bidrar till att förverkliga målen. Institutionerna framför i ord att det är fattigdomsbekämpning som är det överordnade målet. Dessvärre betyder det ofta samma sak som ekonomisk tillväxt i allmänhet. Ingen hänsyn tas till hur den ökade produktionen av varor och tjänster fördelas. Om ökad tillväxt ska kunna bidra till att millenniemålen uppfylls förutsätter det en politik som innebär att tillväxten omsätts i investeringar i välfärd och arbeten utan att klimatet hotas.

Vid ett flertal tillfällen har IMF och Världsbanken ställt krav som direkt motverkat genomförandet av millenniemålen. Samtidigt går det att se att banken börjar förändra sin

syn på fattigdom och ojämlikhet. Inför årsmötet 2014 valde Världsbanken att lyfta fram ojämlikhet och ”delat välstånd”, bl.a. släppte man rapporten ”Promoting Shared Prosperity in an Unequal World”. Det är viktigt att den nya retoriken också omsätts i verklig förändring av bankens arbete.

Sverige bör agera i IMF och Världsbanken för att utformandet av lån och ekonomiskt stöd inte får försvåra möjligheterna att uppfylla millenniemålen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Översyn av konditionaliteten

Även i Nord har det funnits en stark kritik mot IMF:s och Världsbankens konditionalitet från folkrörelser och enskilda regeringar. Den förra rödgröna regeringen i Norge har vid flera tillfällen villkorat sitt stöd med krav på reformer och den förra Labourregeringen i Storbritannien tog fram riktlinjer för hur man kan ändra konditionaliteten. Som exempel på förändring kan nämnas ett förslag som går ut på att kontroversiella villkor som handelsliberaliseringar och privatiseringar endast får införas om de nationella aktörerna anser att de är en central del av fattigdomsbekämpningen och att åtgärderna gynnar de fattiga. Men alltför få länder i Nord har drivit på för reformer. Det skulle vara av stort värde om även Sverige kunde arbeta fram ett offentligt ställningstagande som tar sin utgångspunkt i fattiga människors perspektiv och som ligger i linje med Sveriges politik för global utveckling. Regeringen bör agera i IMF och Världsbanken i samstämmighet med Sveriges politik för global utvecklings två mål om fattigdomsbekämpning och att stärka de fattigas rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Jämställdhet i IMF och Världsbanken

Vår värld är inte jämställd. Uttrycken för diskrimineringen av kvinnor skiljer sig åt, men världen över har män och kvinnor olika möjligheter att forma sina liv. Män och kvinnor har inte tillgång till resurser, makt och inflytande i samma utsträckning. Politiska beslut kommer därför att påverka män och kvinnor på olika sätt och i olika grad.

Världsbankens och IMF:s lån, råd och bidrag sker inte i ett könsneutralt vakuum.

Kräver man att en sektor ska avregleras eller ger bidrag till satsningar på något område kommer det självklart att påverka män och kvinnor på olika sätt och i olika grad. Trots det har genusanalyser oftast saknats i IMF:s och Världsbankens strategier. Under de senaste åren har dock Sverige lyft fram jämställdhetsfrågor i de olika internationella institutionerna. Det är något som Vänsterpartiet efterlyst en längre tid. Det var positivt att Världsbankens World Development Report 2012 hade jämställdhet och utveckling som tema. Mycket återstår dock att göra. Till exempel finns det fortfarande behov av att

Sverige inom IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna verkar för att öka andelen kvinnor i institutionernas ledningar.

Behoven är stora av att strukturerat inkludera ett jämställdhetsperspektiv i IMF:s och Världsbankens arbete. Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, CEDAW, är i detta sammanhang ett viktigt verktyg. Sverige bör inom IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna verka för att all verksamhet ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och att verksamheten alltid ska utvärderas utifrån konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Miljö och vatten

7.1 Klimatmål och växthuseffekt

Klimatförändringarna är vår tids största utmaning. Redan märks förändringarna av klimatet i många människors vardag när vädret blir alltmer oregelbundet, havsnivåerna höjs och stora områden drabbas av torka. Det är världens fattigaste som drabbas hårdast. IMF och Världsbanken har en möjlighet att styra resurser till åtgärder som leder till att klimatmålen uppnås. Det finns sedan en tid en viss förståelse hos Världsbanken om vilka effekter en uppvärmd jord skulle få framför allt för de fattiga länderna.

Världsbanken satsar ofta på storskaliga projekt såsom dammbyggen, projekt för utvinning och export av fossila bränslen, pappers- och massafabriker, stålverk eller gruvindustri. Det är verksamheter som har stor påverkan på miljön. Världsbankens utlåning till projekt innebär en stor miljöpåverkan och stora förändringar för människor i lokalområdet.

Världsbanken genomförde, tillsammans med flera frivilligorganisationer, en utvärdering av bankens verksamhet och presenterade resultatet i rapporten Extractive Industry Review (EIR). Rapporten rekommenderar att banken fasar ut utlåningen till utvinning av fossila bränslen och successivt ökar utlåningen till projekt med förnyelsebara energikällor. Dock berörs inte kopplingen mellan ekonomisk tillväxt och ekologiskt hållbar utveckling och hur dessa mål ska prioriteras vid en målkonflikt. Dessutom finns det en kritik från civilsamhället om att institutionernas retorik ännu inte omsatts till konkret agerande.

I dag går fortfarande alldeles för mycket av Världsbankens lån till fossila energisystem och för små satsningar görs på förnyelsebar energi, vilket är ohållbart. Världsbanken har i internutredningar (Inspection Panel) kritiserats för att låna ut pengar till kolkraftverk, bl.a. i Sydafrika. Även lån till privata företag inom gruvnäring och jordbruk har kritiserats för att spä på fattigdom och skador på miljön. Man bryter alltså

mot sina egna miljöregler. Siffror från Bank Information Center (BIC) visar att Världsbankens lån till fossila projekt ökat med 400 procent mellan 2006 och 2010 (från 1.5 miljarder US-dollar till 6.6 miljarder US-dollar) och att 2010 var ett rekordår vad gäller utlåning till kolkraftprojekt, som uppgick till hela 4,4 miljarder US-dollar. Vi vet att växthuseffekten är ett av de största globala hoten mot vår värld och att det är fattiga människor som drabbas hårdast. Lägg därtill att av de fattigaste människorna i världen är ca 70 procent kvinnor, så blir frågan om att minska fossila utsläpp även en åtgärd som skulle förbättra villkoren för kvinnor. Vi välkomnar att flera av de regionala utvecklingsbankerna på senare år tagit fram strategier för att främja investeringar i förnybar energi, men ser att arbetet går för långsamt framåt och ges för låg prioritering på institutionernas centrala nivå.

Sverige bör agera i IMF och Världsbanken så att Kyotoprotokollet implementeras i bankens lånevillkor och att lån till utvecklingsländerna ligger i linje med klimatmålen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

IMF och Världsbankens engagemang när det gäller klimatfrågorna har hitintills lämnat mycket övrigt att önska. Trots det har regeringen valt att låta stora delar av Sveriges internationella klimatarbete kanaliseras via Världsbanken. I april 2012 krävde 115 organisationer runtom i världen i ett öppet brev till ansvariga ministrar, i Sveriges fall Anders Borg vid tidpunkten, att ökat stöd skulle ges till FN:s klimatfond, UN Green Climate Fund (GCF) som saknar tillräckliga resurser. Grupperna uppmanar också till att fullborda den utfasning av Världsbankens klimatfonder, Climate Investment Funds (CIFs), som utlovats i och med att FN:s fond träder i kraft. FN:s klimatfond anses bättre kunna möta utvecklingsländers behov av att hantera klimatkrisen än Världsbanken givet dess fortsatta finansiering av fossila bränslen, bristande MR-perspektiv och bristande inflytande för fattiga länder. Vänsterpartiet stödjer detta krav. I väntan på att Världsbanken och IMF i grunden lägger om sitt stöd till energisektorn och klimatsäkrar sitt arbete, bör Sverige låta sina internationella klimatsatsningar kanaliseras via FN.

7.2 Vatten och mänskliga rättigheter

7.2.1 Privatiseringar av vatten

Vatten är en livsnödvändighet för människor och kan inte betraktas som vilken vara som helst på marknaden. Vatten är en gemensam resurs, liksom luften vi andas, som inte kan ha ett pris. Oavsett ekonomisk standard måste alla människor ha rätt till vatten. Distribution av vatten är ett s.k. naturligt monopol och då bör det finnas en demokratisk och gemensam styrning av denna resurs: vattentillgångarna måste säkras och inte vara föremål för profitinriktade företag. Ett privat företag har inget samhällsansvar eller incitament att erbjuda fattiga människor bra och billigt vatten. De fattiga har som bekant

en svag betalningsförmåga. Flertalet av alla fattiga är kvinnor, som i många utvecklingsländer har ansvar för att vatten finns tillgängligt i hemmet.

Omfattande kritik har riktats mot att IMF och Världsbanken ställer krav på att vattenverk och liknande ska privatiseras för att landet ska beviljas ett lån. Svar på den kritiken brukar vara att det står varje land fritt att låna pengar. Men eftersom behovet av ny infrastruktur för vattendistribution ofta är stort, blir pressen stor på lånelandet att acceptera villkoren trots att man egentligen inte önskar en sådan utveckling.

Sverige bör i Internationella valutafonden och Världsbanken agera för att privatiseringar inom vattensektorn inte ska vara ett krav för att beviljas lån. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2.2 Dammyggen

När en stor damm byggs får det stora sociala konsekvenser. Människor som bor där dammreservoaren ska anläggas måste flytta och dammen byggs ofta där förutsättningarna för jordbruk, fiske och boskapsskötsel är som bäst. Ersättningarna till dem som tvingas flytta är dåliga och det förekommer även förföljelser av ursprungsbefolkningen i samband med dammyggen.

Även miljökonsekvenserna är omfattande vid stora dammyggen. Sambanden mellan floden och dess omkringliggande ekosystem bryts för alltid av ett dammygge. Bygget leder till ändrad vattentemperatur och vattenkemi samt att näringsrikt sediment samlas i reservoaren. Under 1950-, 60- och 70-talen sågs satsningar på storskalig vattenkraft som en lösning på utvecklingsländernas utmaningar. Det resulterade i satsningar på bl.a. Karibadammen i dagens Zimbabwe och Ingadamman i Demokratiska Republiken Kongo. Men de storskaliga dammprojekten fick sällan de önskade resultaten. På 1990-talet började därför IMF och Världsbanken att dra sig ur stora dammyggen och fokusera på mindre vattenkraftsprojekt. Nu verkar dock både IMF och Världsbanken återigen börjat lyfta fram den storskaliga vattenkraften. Bland annat har Världsbanken visat starkt intresse för planer på nya megadammar i Kongo- och Zambezifloderna. Detta är märkligt med tanke på att Världsbanken och IUCN (Internationella Naturvårdsunionen) 1997 tillsatte en utredning (World Commission on Dams, WCD) som levererade sin slutrapport för mer än tio år sedan – i november 2000. Slutsatserna i rapporten är att de flesta dammar producerat mindre el eller vatten för bevattningsändamål än beräknat, samtidigt som påverkan på människor och miljö i dammarnas omgivning varit mycket större än man uppskattat.

Rapporten pekade även på att många stora dammyggen inte är ekonomiskt lönsamma trots att de miljömässiga och sociala kostnaderna sällan är medräknade i projektet. Det konstateras att upp emot 80 miljoner människor har tvingats flytta p.g.a.

dammybyggen och så gott som i varje fall har människor fått bristfällig kompensation samt berövats sociala och mänskliga rättigheter. Rapporten talar vidare om att stora dammybyggen leder till irreversibla skador på världens näst rikaste ekosystem – det strömmande vattnet. WCD:s slutsatser har stor symbolisk betydelse, då det är en oberoende partssammansatt kommission.

Världsbanken har en nyckelroll i dammybyggandet världen över – 2007–2012 spenderade banken mer än dubbelt så mycket på vattenkraft som på vind- och solkraft tillsammans. Det skulle därför vara rimligt om banken agerade utifrån slutsatserna i rapporten. Dessvärre har Världsbanken inte på allvar tagit till sig av kritiken gällande dammybyggena. Som ett första steg för att inte förvärra situationen bör alla stora dammybyggen stoppas till dess att planeringen av nya dammar stämts av mot rekommendationerna och det finns fungerande mekanismer för skadestånds- och kompensationsavtal.

Tyvärr kan vi konstatera att den förra borgerliga regeringen i Sverige valde att aktivt ge sitt stöd till att Världsbanken stödjer stora vattenkrafts- och dammprojekt. Ett sådant uppmärksammat exempel är det storskaliga vattenkraftverket Rampur i floden Sutlej, i delstaten Himachal Pradesh i norra Indien. Rampurverket kommer att ha en installerad effekt på drygt 400 megawatt när det är färdigställt och är ett av en serie mega-projekt som den indiska staten bygger i området med stöd av bl.a. Världsbanken. Rampurverket kommer att leda till att det normala flödet av vatten avleds i en lång tunnel på drygt 15 kilometer. Endast en minimal del av floden kommer att finnas kvar i den ursprungliga flodfåran. Påverkan på den lokala miljön, för att inte nämna floden i sig, kommer att bli mycket stor. Protesterna har också varit omfattande från lokalbefolkningen och miljörörelsen.

Även om Internationella valutafonden och Världsbanken tagit till sig vissa delar i WCD-rapporten har ingen riktig analys och implementering av det praktiska arbetet ännu gjorts. Till dess att det görs bör inga lån gå till nya stora dammar. Sverige bör stödja ett upprop om ett moratorium för finansiering av nya stora dammar från Världsbanken till dess att World Commission on Dams riktlinjer har beaktats av IMF och Världsbanken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Hans Linde (V)

Jens Holm (V)

Stig Henriksson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Birger Lahti (V)

Håkan Svenneling (V)

Emma Wallrup (V)